

A KIRÁLYPUCCSOT KÖVETŐ BÜNTETŐELJÁRÁS JOGTÖRTÉNETI DIMENZIÓI

DRÓCSA IZABELLA

JOG.
történet

ELTE ÁJK
JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

DR. DRÓCSA IZABELLA

OSZTÁLYVEZETŐ

BELÜGYMINISZTERIUM,
TÁRSADALMI ESÉLYTEREMTÉSI
FŐIGAZGATÓSÁG STRATÉGIAI
ELEMZŐ OSZTÁLY

IZABELLA.DROCSA@GMAIL.COM

2025. november 24.

IV. Károly 1921-es tavaszi tárgyalásainak kudarcát követően ez év nyarán

létrejött egy olyan titkos királysági mozgalom, amely megszervezte a király második visszatérési kísérletét.¹ E cél elérése érdekében elsősorban politikai, diplomáciai és katonai segítséget nyújtottak az utolsó magyar uralkodó számára. Bár az 1920-as évek elején a legitimista politikai ideológia teljes mértékben elfogadható irányzatnak tekinthető, hiszen az 1918 novemberében aláírt eckartsauai nyilatkozat valóban nem értelmezhető a trónról való lemondásként,² mégis az ennek nevében létrejött csoportosulás polgárháborúhoz közeli helyzetet teremtett a trianoni Magyarországon. Bár a szervezkedést kezdetben katonák és civilek kezdték el, az mégis akkor vált jelentősebbé, amikor Rakovszky István nemzetgyűlési képviselő, a nemzetgyűlés korábbi elnöke, ifj. Andrássy Gyula képviselő, Beniczky Ödön korábbi belügyminiszter és

Gratz Gusztáv volt miniszter is csatlakozott a királysági társalkodókhoz.³

A titkos karlista szervezkedés 1921 szeptemberétől vált komolyabbá, amikor a király elhatározta, hogy erőszakos úton fogja uralkodói jogait visszaszerezni. Ezért saját tőkájának egy jelentős részét átutalta Rakovszky István számlájára annak érdekében, hogy megalapozza a magyar trón visszaszerzésére irányuló akció pénzügyi hátterét. Ebben az időszakban kezdődött el a királypuccs katonai hátterének megszervezése, valamint a királyi repülőgép előkészítése, amit Lórensz József százados és Lehar Antal ezredes bonyolított le. Ez idő alatt Rakovszky István és Gratz Gusztáv állandó összeköttetésben álltak a Hartensteinben lévő királyi párral, és folyamatosan tájékoztatták őket a magyar politikai viszonyokról.⁴ Annak érdekében, hogy a királyi párt zökkenőmentesen vonuljon be az ország területére, Lehar

ezredes bevonta a szervezkedésbe Ostenburg-Moravék Gyula őrnagyot, aki ebben az időszakban a nyugat-magyarországi területeken állomásozott.

Miután a király és felesége, Zita repülőgéppel végül 1921. október 20-án

titokban visszatért Nyugat-Magyarországra,⁵ az uralkodó értesítette az őt támogató „karlista” politikuskor egy részét. Az uralkodó a megérkezését követően kinevezett egy új kormányt, illetve a Sopronban tartózkodó katonai erők hűségüket tették előtte.⁶ Október 21-én éjjel Károly és az új kormány tagjai fegyveres erők kíséretében vonatra szálltak azzal a szándékkal, hogy Sopronból Budapestre utazzanak, ott Horthy Miklós kormányzót lemondásra kényszerítsék, szükség esetén pedig letartóztassák.⁷ Azonban a Bethlen István vezette kormány alakulatai a budaörsi vasútállomás előtt feltartóztatták a királysági katonai erőket.⁸ Ezt követően IV. Károly kezdeményezte a fegyverszüneti tárgyalásokat.⁹

Az ügyészség október 25-én a 9550/1915. számú I. M.

E.¹⁰ rendelet 30. és 33. §-ai alapján indítványozta Rakovszky István, Andrássy Gyula, Gratz Gusztáv,¹¹ Sigra Antal, Borovicsény Aladár, Lórensz József, Schnitzler Ágoston, Beniczky Ödön és Szenkovics Dénes előzetes letartóztatását. Kray Istvánnal és Alexay Andrással szemben is megindították a büntetőeljárást, de velük szemben a hatóságok nem alkalmaztak kényszerintézkedést. A kényszerintézkedés elrendelésé-

nek okaként a szökés veszélyének fennállását jelölték meg.¹² A gyanúsított politikusokat a pestvidéki törvényszéken privilegizált körülmények között helyezték el: Andrássy Gyula celláját a saját bútoraival rendezték be, míg Rakovszky István foghelyét Batthyány Gyula festőművész rendezte be.¹³ A büntetőügy felgöngyölítése azonban ezen ponton megrekedt, hiszen a gyanúsítottak egy része nemzetgyűlési képviselő volt, tehát mentelmi jog illette meg őket. Ezért az eljárás további folytatásának előfeltétele a mentesség feloldása volt, amelyről az ideiglenes törvényhozó hatalomnak kellett a döntést meghoznia. Ezért a nemzetgyűlés a törvényszék B.VII. 13.640/1921. számú végzése és a vádhatóság 117.161/1921. számú megkezdése alapján elkezdte ezirányú eljárását,¹⁴ és továbbították az iratokat a mentelmi bizottsághoz. Ez utóbbi 1921. november 22-i jelentésében indítványozta a mentelmi jog felfüggesztését, amit a nemzetgyűlés elfogadott.¹⁵

A királypuccsot követő büntetőeljárás politikai vetületei mellett a következő jogi probléma az volt, hogy a büncselekmény elkövetésének időpontjában kivételes hatalomgyakorlás valósult meg az ország területén az 1920. évi VI. törvény felhatalmazása alapján¹⁶ ezért a vádhatóság a terheltekkel szemben a statáriális rendeletek alapján kezdte el az eljárást. Azonban Strache Gusztáv, az ügyészség elnöke a 121.242/k.ü./1921. számú vádiratban kifejtette: az ügyészség a mentelmi jog felfüggesztését követően fon-

tosnak tartja, hogy az eljárást a rendes büntetőeljárás szabályok keretében folytassák tovább. Ennek oka a bizonyítékok magas száma, ami ellehetlenítette a statáriális eljárás véghezvitelét.¹⁷ Az ügyészség végül a Csemegikódex 152. § (3) bekezdése és a 154 és 155. § szerinti lázadás büntette miatt emelt vádat a terheltekkel szemben.¹⁸

Azonban a királypuccs miatt indult büntetőeljárást illetően az 1922-es választások

és az azt követő tétlenség az igazságszolgáltatás részéről megakasztotta az ügy érdemi folytatását. Bár az ügyészség az új nemzetgyűlés megalakulását követően újra indítványozta a nemzetgyűlés előtt a mentelmi jog felfüggesztését, sem a mentelmi bizottság, sem pedig a plénum nem tűzte napirendjére Rakovszky és társainak az ügyét. Ezért semmilyen hivatalos intézkedésre nem került sor egészen 1924 júliusáig, amikor Horthy Miklós kegyelmet adott a vádlottak számára és elrendelte a per törlését.¹⁹

Hivatkozások:

- ¹ HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 99. p.
- ² Képes György: Lemondás, trónfosztás, halál: meddig volt Magyarország királya IV. Károly? *Pro Publico Bono*, 2022/3. 7. p.
- ³ HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 100. p.
- ⁴ Gulyás László: IV. Károly visszatérési kísérletei, avagy a magyar coup d'état, 1921. In: Hermann Róbert – Ligeti Dávid (szerk.) *1921 – A Nagy Újrakezdés*. Budapest,

- Országház Kiadó, 2023. 148 – 149. p. HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 101. p.
- ⁵ HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 103. és 108–109. p.
- ⁶ Uo. 114– 115. *Nemzetgyűlési Irományok* 1920. XII. kötet. Budapest, 1922. 110. p.
- ⁷ Uo. 103 – 104. 114–115. *Nemzetgyűlési Irományok* 1920. XII. kötet. Budapest, 1922. 110. p. Gulyás 2023.151. p.
- ⁸ HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 123. p. Gulyás 2023.157. p. Murber Ibolya: Habsburg IV. Károly restaurációs elképzelései. Osztrák és magyar válságkezelés. *Századok*, 2021/5. 921–938. p. V. Fodor Zsuzsa: IV. Károly visszatérési kísérletei. *A Veszprém megyei múzeumok közleményei*, 1993/20. 557–569. p. Fogarassy László: IV. Károly második visszatérési kísérlete. A „budaörsi csata.” *Hadtörténeti Közlemények*, 1971/2. 107–119. p.
- ⁹ Bertényi Iván: IV. (Boldog) Károly. *Korunk*, 2016/8. 59. p.
- ¹⁰ *Magyarországi Rendeletek Tára*. Budapest, 1915. 956–971. p. Szerző nélkül: Rakovszky, Sigray, Gratz és Schnitzler szökésétől tartani lehet.” *Az Est*, 1921. december 23. 2. p.
- ¹¹ Gulyás 2023. 158. p.
- ¹² HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 42., 93. és 131. p.
- ¹³ Szerző nélkül: Andrássy, Rakovszky és Gratz. *Az Est*, 1921. október 8. 8. p.
- ¹⁴ *Nemzetgyűlési Irományok* 1920. XII. kötet. Budapest, 1922. 109. p.
- ¹⁵ Uo. 119. p.; Szerző nélkül: Rubinek István nyilatkozik a mentelmi bizottság

- döntéséről. *Az Est*, 1921. november 24. 8. p.; Szerző nélkül: A vádtanács szerdán dönt Andrássyék ügyében. *Az Est*, 1921. december 20. 3. p. *Nemzetgyűlési Napló* 1920. XIII. kötet. Budapest 1921. 547. p.
- ¹⁶ Drócsa Izabella: Kivételes jogból köztörvény. A statárium alkalmazásának kérdései a Horthy-korszakban. In: Medgyesy Zsófia – Pásztai László (szerk.): „Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!” *Tanulmányok Hermann Róbert 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2023. 222–223. p.
- ¹⁷ HU-BFL-VII.18.d-121242-1921. 131. p.
- ¹⁸ *Nemzetgyűlési Irományok* 1920. XII. kötet. Budapest, 1922. 114. p.
- ¹⁹ Szerző nélkül: Horthy kormányzó pertörlést rendelt el a királypuccs vádlottainak ügyében. *Az Est*, 1924. július 22. 2. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: IV. Károly és Zita királyné 1921. október 21-én a győri vasútállomáson.
 Forrás: [https://hu.wikipedia.org/wiki/IV. Károly visszatérési kísérletei](https://hu.wikipedia.org/wiki/IV._K%C3%A1roly_visszat%C3%A9r%C3%A9si_k%C3%ADs%C3%A9rlet_ei)
 Letöltve: 2025. november 24.